

ASHTAVAKRA GITA CHAPTER 18

aṣṭāvakra uvācha □

yasya bōdhōdayē tāvatsvapnavad bhavati bhramaḥ □
tasmai sukhaikarūpāya namaḥ śāntāya tējasē □ 18-1□

arjayitvākhilān arthān bhōgānāpnōti puṣkalān □
na hi sarvaparityāgamantarēṇa sukhī bhavēt □ 18-2□

kartavyaduḥkhamārtaṇḍajvālādagdhāntarātmanaḥ □
kutaḥ praśamapīyūṣadhārāsāramṛtē sukham □ 18-3□

bhavō'yaṃ bhāvanāmātrō na kiñchit paramārthataḥ □
nāstyabhāvaḥ svabhāvānāṃ bhāvābhāvavibhāvinām □ 18-4□

na dūraṃ na cha saṅkōchāllabdhamēvātmanaḥ padam □
nirvikalpaṃ nirāyāsaṃ nirvikāraṃ nirañjanam □ 18-5□

vyāmōhamātraviratau svarūpādānamātrataḥ □
vītaśōkā virājantē nirāvaraṇadrṣṭayaḥ □ 18-6□

samastaṃ kalpanāmātramātmā muktaḥ sanātanaḥ □
iti vijñāya dhīrō hi kimabhyasyati bālavat □ 18-7□

ātmā brahmēti niśchitya bhāvābhāvau cha kalpitaḥ □
niṣkāmaḥ kiṃ vijānāti kiṃ brūtē cha karōti kim □ 18-8□

ayaṃ sō'hamayaṃ nāhamiti kṣīṇā vikalpanā □
sarvamātmēti niśchitya tūṣṇīmbhūtasya yōginaḥ □ 18-9□

na vikṣēpō na chaikāgryaṃ nātibōdhō na mūḍhatā □
na sukhaṃ na cha vā duḥkhamupaśāntasya yōginaḥ □ 18-10□

svārājyē bhaikṣavṛttau cha lābhālābhē janē vanē □
nirvikalpasvabhāvasya na viśēṣō'sti yōginaḥ □ 18-11□

kva dharmāḥ kva cha vā kāmaḥ kva chārthaḥ kva vivēkitā □
idaṃ kṛtamidaṃ nēti dvandvairmuktasya yōginaḥ □ 18-12□

kṛtyaṃ kimapi naivāsti na kāpi hṛdi rañjanā □
yathā jīvanamēvēha jīvanmuktasya yōginaḥ □ 18-13□

kva mōhaḥ kva cha vā viśvaṃ kva tad dhyānaṃ kva muktatā □
sarvasaṅkalpasīmāyāṃ viśrāntasya mahātmanaḥ □ 18-14□

yēna viśvamidaṃ dṛṣṭaṃ sa nāstīti karōtu vai □
nirvāsanaḥ kiṃ kurutē paśyannapi na paśyati □ 18-15□

yēna dṛṣṭaṃ paraṃ brahma sō'haṃ brahmēti chintayēt □
kiṃ chintayati niśchintō dvitīyaṃ yō na paśyati □ 18-16□

dṛṣṭō yēnātmavikṣēpō nirōdhaṃ kurutē tvasau □
udārastu na vikṣiptaḥ sādhyābhāvātkaṛōti kim □ 18-17□

dhīrō lōkaviparyastō vartamānō'pi lōkavat □
na samādhiṃ na vikṣēpaṃ na lōpaṃ svasya paśyati □ 18-18□

bhāvābhāvavihīnō yastṛptō nirvāsanō budhaḥ □
naiva kiñchitkṛtaṃ tēna lōkadṛṣṭyā vikurvatā □ 18-19□

pravṛttau vā nivṛttau vā naiva dhīrasya durgrahaḥ □
yadā yatkartumāyāti tatkr̥tvā tiṣṭhataḥ sukham □ 18-20□

nirvāsanō nirālambaḥ svachChandō muktabandhanaḥ □
kṣiptaḥ saṃskāravātēna chēṣṭatē śuṣkaparṇavat □ 18-21□

asaṃsārasya tu kvāpi na harṣō na viṣādatā □
sa śītalamanā nityaṃ vidēha iva rājayē □ 18-22□

kutrāpi na jihāsāsti nāśō vāpi na kutrachit □
ātmārāmasya dhīrasya śītalāchChatarātmanaḥ □ 18-23□

prakṛtyā śūnyachittasya kurvatō'sya yadṛchChayā □
prakṛtasyēva dhīrasya na mānō nāvamānatā □ 18-24□

kṛtaṃ dēhēna karmēdaṃ na mayā śuddharūpiṇā □
iti chintānurōdhī yaḥ kurvannapi karōti na □ 18-25□

atadvādīva kurutē na bhavēdapi bālīśaḥ □
jīvanmuktaḥ sukhī śrīmān saṃsarannapi śōbhatē □ 18-26□

nānāvichārasuśrāntō dhīrō viśrāntimāgataḥ □
na kalpatē na jānāti na śarṇōti na paśyati □ 18-27□

asamādhēravikṣēpān na mumukṣurna chētarah □
niśchitya kalpitam paśyan brahmaivāstē mahāśayaḥ □ 18-28□

yasyāntaḥ syādahaṅkārō na karōti karōti saḥ □
nirahaṅkāradhīrēṇa na kiñchidakṛtam kṛtam □ 18-29□

nōdvignaḥ na cha santuṣṭamakartṛ spandavarjitam □
nirāśam gatasandēham chittam muktasya rājatē □ 18-30□

nirdhyātuḥ chēṣṭitum vāpi yachchittam na pravartatē □
nirnimittamidaḥ kintu nirdhyāyēti vichēṣṭatē □ 18-31□

tattvam yathārthamākarṇya mandaḥ prāpnōti mūḍhatām □
athavā yāti saṅkōchamamūḍhaḥ kō'pi mūḍhavat □ 18-32□

ēkāgratā nirōdhō vā mūḍhairabhyasyatē bhṛśam □
dhīrāḥ kṛtyam na paśyanti suptavatsvapadē sthitāḥ □ 18-33□

aprayatnāt prayatnād vā mūḍhō nāpnōti nirvṛtim □
tattvaniśchayamātrēṇa prājñō bhavati nirvṛtaḥ □ 18-34□

śuddham buddham priyam pūrṇam niṣprapañcham nirāmayam □
ātmānam taḥ na jānanti tatrābhyāsaparā janāḥ □ 18-35□

nāpnōti karmaṇā mōkṣam vimūḍhō'bhyāsarūpiṇā □
dhanyō vijñānamātrēṇa muktastiṣṭhatyavikriyaḥ □ 18-36□

mūḍhō nāpnōti tad brahma yatō bhavitumichChati □
anichChannapi dhīrō hi parabrahmasvarūpabhāk □ 18-37□

nirādhārā grahavyagrā mūḍhāḥ saṃsārapōṣakāḥ □
ētasyānarthamūlasya mūlachChēdaḥ kṛtō budhaiḥ □ 18-38□

na śāntiḥ labhatē mūḍhō yataḥ śamitumichChati □
dhīrastattvam viniśchitya sarvadā śāntamānasaḥ □ 18-39□

kvātmanō darśanam tasya yad dṛṣṭamavalambatē □
dhīrāstaḥ taḥ na paśyanti paśyantyātmānamavyayam □ 18-40□

kva nirōdhō vimūḍhasya yō nirbandham karōti vai □
svārāmasyaiva dhīrasya sarvadāsāvakṛtrimah □ 18-41□

bhāvasya bhāvakaḥ kaśchin na kiñchid bhāvakōparaḥ □
ubhayābhāvakaḥ kaśchid ēvamēva nirākulaḥ □ 18-42□

śuddhamadvayamātmānaṃ bhāvayanti kubuddhayaḥ □
na tu jānanti sammōhādyāvajjīvamanirvṛtāḥ □ 18-43□

mumuksōrbuddhirālambamantarēṇa na vidyatē □
nirālambaiva niṣkāma buddhirmuktasya sarvadā □ 18-44□

viṣayadvīpinō vīkṣya chakitāḥ śaraṇārthinaḥ □
viśanti jhaṭṭi krōḍaṃ nirōdhaikāgrasiddhayē □ 18-45□

nirvāsanaṃ hariṃ dṛṣṭvā tūṣṇīm viṣayadantinaḥ □
palāyantē na śaktāstē sēvantē kṛtachāṭavaḥ □ 18-46□

na muktikārikāṃ dhattē niḥśaṅkō yuktamānasaḥ □
paśyan śaṅṅvan sprṣan jighrannaśnannāstē yathāsukham □ 18-47□

vastuśravaṇamātrēṇa śuddhabuddhīrākulaḥ □
naivāchāraṇamāchāramaudāsyam vā prapaśyati □ 18-48□

yadā yatkartumāyāti tadā tatkurutē ṛjuḥ □
śubham vāpyaśubham vāpi tasya chēṣṭā hi bālavat □ 18-49□

svātantryātsukhamāpnōti svātantryāllabhatē param □
svātantryānnirvṛtiṃ gachChētsvātantryāt paramaṃ padam □ 18-50□

akartṛtvamabhōkṛtvam svātmanō manyatē yadā □
tadā kṣīṇā bhavantyēva samastāśchittavṛttayaḥ □ 18-51□

uchChṛṅkhalāpyakṛtikā sthitirdhīrasya rājatē □
na tu sasprḥachittasya śāntirmūḍhasya kṛtrimā □ 18-52□

vilasanti mahābhōgairviśanti girigahvarān □
nirastakalpanā dhīrā abaddhā muktabuddhayaḥ □ 18-53□

śrōtriyaṃ dēvatāṃ tīrthamaṅganāṃ bhūpatiṃ priyam □
dṛṣṭvā sampūjya dhīrasya na kāpi hṛdi vāsanā □ 18-54□

bhṛtyaiḥ putraiḥ kalatraiścha dauhitraiśchāpi gōtrajaiḥ □
vihasya dhikkṛtō yōgī na yāti vikṛtiṃ manāk □ 18-55□

santuṣṭō'pi na santuṣṭaḥ khinnō'pi na cha khidyatē □
tasyāścharyadaśāṃ tām tām tādrśā ēva jānatē □ 18-56□

kartavyataiva saṃsārō na tām paśyanti sūrayaḥ □
śūnyākārā nirākārā nirvikārā nirāmayāḥ □ 18-57□

akurvannapi sañkṣōbhād vyagraḥ sarvatra mūḍhadhīḥ □
kurvannapi tu kṛtyāni kuśalō hi nirākulaḥ □ 18-58□

sukhamāstē sukhaṃ śētē sukhamāyāti yāti cha □
sukhaṃ vakti sukhaṃ bhukktē vyavahārē'pi śāntadhīḥ □ 18-59□

svabhāvādyasya naivārtirlōkavad vyavahāriṇaḥ □
mahāhrada ivākṣōbhyō gataklēśaḥ suśōbhatē □ 18-60□

nivṛttirapi mūḍhasya pravṛtti rupajāyatē □
pravṛttirapi dhīrasya nivṛttiphalabhāginī □ 18-61□

parigrahēṣu vairāgyaṃ prāyō mūḍhasya dṛśyatē □
dēhē vigalitāśasya kva rāgaḥ kva virāgatā □ 18-62□

bhāvanābhāvanāsaktā dṛṣṭirmūḍhasya sarvadā □
bhāvyabhāvanayā sā tu svasthasyādṛṣṭirūpiṇī □ 18-63□

sarvārambhēṣu niṣkāmō yaścharēd bālavan muniḥ □
na lēpastasya śuddhasya kriyamāṇē'pi karmaṇi □ 18-64□

sa ēva dhanya ātmajñāḥ sarvabhāvēṣu yaḥ samaḥ □
paśyan śarṇvan sprṣan jighrann aśnannistarṣamānasah □ 18-65□

kva saṃsāraḥ kva chābhāsaḥ kva sādhyam kva cha sādhanam □
ākāśasyēva dhīrasya nirvikalpasya sarvadā □ 18-66□

sa jayatyarthasannyāsī pūrṇasvarasavigrahaḥ □
akṛtrimō'navachChinnē samādhiryasya vartatē □ 18-67□

bahunātra kimuktēna jñātatattvō mahāśayaḥ □
bhōgamōkṣanirākāñkṣī sadā sarvatra nīrasaḥ □ 18-68□

mahadādi jagaddvaitam nāmamātravijṛmbhitam □
vihāya śuddhabōdhasya kiṃ kṛtyamavaśiṣyatē □ 18-69□

bhramabhūtamidaṃ sarvaṃ kiñchinnāstīti niśchayī □
alakṣyasphuraṇaḥ śuddhaḥ svabhāvēnaiva śāmyati □ 18-70□

śuddhasphuraṇarūpasya dṛśyabhāvamapaśyataḥ □
kva vidhiḥ kva cha vairāgyaṃ kva tyāgaḥ kva śamō'pi vā □ 18-71□

sphuratō'nantarūpēṇa prakṛtiṃ cha na paśyataḥ □
kva bandhaḥ kva cha vā mōkṣaḥ kva harṣaḥ kva viṣāditā □ 18-72□

buddhiparyantasamsārē māyāmātram vivartatē □
nirmamō nirahaṅkāro niṣkāmaḥ śōbhatē budhaḥ □ 18-73□

akṣayaṃ gatasantāpamātmānaṃ paśyatō munēḥ □
kva vidyā cha kva vā viśvaṃ kva dēhō'haṃ mamēti vā □ 18-74□

nirōdhādīni karmāṇi jahāti jaḍadhīryadi □
manōrathān pralāpāṃścha kartumāpnōtyatatkṣaṇāt □ 18-75□

mandaḥ śrutvāpi tadvastu na jahāti vimūḍhatām □
nirvikalpō bahiryatnādantarviśayalālasaḥ □ 18-76□

jñānād galitakarmā yō lōkadṛṣṭyāpi karmakṛt □
nāpnōtyavasaraṃ kartuṃ vaktumēva na kiñchana □ 18-77□

kva tamaḥ kva prakāśō vā hānaṃ kva cha na kiñchana □
nirvikārasya dhīrasya nirātaṅkasya sarvadā □ 18-78□

kva dhairyam kva vivēkitvaṃ kva nirātaṅkatāpi vā □
anirvāchyasvabhāvasya niḥsvabhāvasya yōginaḥ □ 18-79□

na svargō naiva narakō jīvanmuktirna chaiva hi □
bahunātra kimuktēna yōgadṛṣṭyā na kiñchana □ 18-80□

naiva prārthayatē lābhaṃ nālābhēnānuśōchati □
dhīrasya śītaḥ chittamamṛtēnaiva pūritam □ 18-81□

na śāntaṃ stauti niṣkāmo na duṣṭamapi nindati □
samaduḥkhasukhastṛptaḥ kiñchit kṛtyaṃ na paśyati □ 18-82□

dhīrō na dvēṣṭi saṃsāramātmānaṃ na didṛkṣati □
harṣāmarṣavinirmuktō na mṛtō na cha jīvati □ 18-83□

niḥsnēhaḥ putradārādau niṣkāmo viśayēṣu cha □
niśchintaḥ svaśārīrē'pi nirāśaḥ śōbhatē budhaḥ □ 18-84□

tuṣṭiḥ sarvatra dhīrasya yathāpatitavartinaḥ □
svachChandaṃ charatō dēśān yatrastamitaśāyinaḥ □ 18-85□

patatūdētu vā dēhō nāsyā chintā mahātmanaḥ □
svabhāvabhūmiviśrāntivismṛtāsēśasamsṛtēḥ □ 18-86□

akiñchanaḥ kāmachārō nirdvandvaśChinnasamśayaḥ □
asaktaḥ sarvabhāvēṣu kēvalō ramatē budhaḥ □ 18-87□

nirmamaḥ śōbhatē dhīraḥ samalōṣṭāśmakāñchanaḥ □
subhinnahṛdayagranthirvinirdhūtarajastamaḥ □ 18-88□

sarvatrānavadhānasya na kiñchid vāsanā hṛdi □
muktātmanō vitṛptasya tulanā kēna jāyatē □ 18-89□

jānannapi na jānāti paśyannapi na paśyati □
bruvann api na cha brūtē kō'nyō nirvāsanādṛtē □ 18-90□

bhikṣurvā bhūpatirvāpi yō niṣkāmaḥ sa śōbhatē □
bhāvēṣu galitā yasya śōbhanāśōbhanā matiḥ □ 18-91□

kva svāchChandyaṃ kva sañkōchaḥ kva vā tattvaviniśchayaḥ □
nirvyājārjavabhūtasya charitārthasya yōginaḥ □ 18-92□

ātmaviśrāntitrṛptēna nirāśēna gatārtinā □
antaryadanubhūyēta tat kathaṃ kasya kathyatē □ 18-93□

suptō'pi na suṣuptau cha svapnē'pi śayitō na cha □
jāgarē'pi na jāgarti dhīrastrṛptaḥ padē padē □ 18-94□

jñāḥ sachintō'pi niśchintaḥ sēndriyō'pi nirindriyaḥ □
subuddhirapi nirbuddhiḥ sāhañkārō'nahañkṛtiḥ □ 18-95□

na sukhī na cha vā duḥkhī na viraktō na saṅgavān □
na mumukṣurna vā muktā na kiñchinna cha kiñchana □ 18-96□

vikṣēpē'pi na vikṣiptaḥ samādhau na samādhimān □
jāḍyē'pi na jaḍō dhanyaḥ pāṇḍityē'pi na paṇḍitaḥ □ 18-97□

muktō yathāsthitisvasthaḥ kṛtakartavyanirvṛtaḥ □
samaḥ sarvatra vaitṛṣṇyāna smaratyakṛtaṃ kṛtam □ 18-98□

na prīyatē vandyamānō nindyamānō na kupyati □
naivōdvijati maraṇē jīvanē nābhinandati □ 18-99□

na dhāvati janākīrṇaṃ nāraṇyamupaśāntadhīḥ □
yathātathā yatratatra sama ēvāvatiṣṭhatē □ 18-100□